

UITSPRAAK VERBETEREN

Leer de melodie van de taal

‘Steenkolenengels’, ‘Wat gênant dat een premier zo slecht Engels spreekt’, barst het op Twitter steevast los nadat Mark Rutte Engels spreekt. Maar is zijn Engels wel zo slecht? Zijn woordenschat is goed en hij maakt weinig grammaticale fouten. Maar hij klinkt wel erg Nederlands. Als Frans Timmermans met zijn mooie Britse uitspraak een grammaticafout zou maken, zou waarschijnlijk niemand dat horen. Uit onderzoek van O’Brien (2004) blijkt dat hoe meer de uitspraak lijkt op die van moedertaalsprekers, hoe minder grammaticale fouten worden gehoord. Toch wordt in het onderwijs veel meer aandacht aan grammatica dan aan uitspraak besteed.

Docenten hebben meestal weinig training gehad in het lesgeven in uitspraak en vinden dit vaak lastig (Burgess & Spencer, 2000). In lesboeken is de focus wat uitspraak betreft meestal gericht op individuele klanken (Hahn, 2004). Dit kan anders. In plaats van leerlingen of studenten de th-klank te leren verbeteren of af te schrikken met een fonetisch alfabet, kun je ze ook leren over klemtoon, intonatie en ritme. Uitspraakexpert Judy Gilbert (2008) ontwierp handvatten voor het leren van de melodie van de taal, aangeduid met de term *prosodie*. Hbo-docent Annemarieke de Wind testte de effectiviteit van deze aanpak onder studenten van NHL Stenden Hogeschool.

Prosodie

Het is logisch dat je de klanken die je uit je moedertaal kent, projecteert op talen die je later leert. Maar iedere taal heeft een eigen melodie, eigen prosodische kenmerken. Docenten denken vaak dat als ze de taal zelf goed uitspreken, studenten genoeg hebben aan dat voorbeeld. Maar zo werkt het niet. Studenten hebben expliciete instructie nodig. Een goed beginpunt van prosodielessen is klemtonen op de juiste plaatsen leggen en het benadrukken van focuswoorden. Een student legt uit: ‘In een zin staat altijd een heel belangrijk woord en nog een paar andere belangrijke woorden. Als je meer nadruk legt op deze woorden met klemtoon en intonatie dan klink je minder vlak en meer Engels.’

Met behulp van de prosodiepiramide (Gilbert, 2008; zie volgende pagina) kunnen studenten leren hoe ze een zin of zinsdeel (*thought group*) het beste uit kunnen spreken. Hoe meer betekenis een woord heeft, hoe meer nadruk dat krijgt. Er is één woord dat de meeste nadruk krijgt (*focus word*). De beklemtoonde klinkers in belangrijke woorden worden luider en langer en met meer intonatie uitgesproken (*stress*). Het beklemtoonde deel van het belangrijkste woord wordt het duidelijkst uitgesproken (*peak*).

Een voorbeeld van een zin of zinsdeel (*thought group*): *This is rather easy*

to do. Het meest logische woord om te kiezen als belangrijkste woord is ‘easy’ (*focus word*). De klemtoon (*stress*) ligt op ‘ea’, De beklemtoonde lettergreep van het focuswoord krijgt de meeste nadruk (*peak*). Andere woorden in de zin die betekenis dragen zijn ‘this’ en ‘do’, deze woorden krijgen meer nadruk dan de andere woorden. In deze zin springen ‘this’ en ‘do’ eruit, maar krijgt de ‘ea’ van ‘easy’ de meeste intonatie en wordt het duidelijkst uitgesproken. Een woord als ‘this’ zou ook een focuswoord kunnen zijn als je wilt benadrukken dat dit, en niet iets anders, gemakkelijk is. Ook zou het woord ‘is’ een focuswoord kunnen zijn, als je bijvoorbeeld wilt beamen dat het inderdaad gemakkelijk is. Zo leren studenten eerst te bepalen wat de pieken in de zin zijn en leren ze die te benadrukken, alvorens ze leren hoe ze de dalen moeten uitspreken. Het grote verschil met Nederlands is dat er meer pieken zijn en dat die hoger zijn, waardoor Engels veel minder vlak klinkt.

Om echt het juiste ritme van het Engels te pakken te krijgen, moeten naast de pieken in de zin ook de dalen goed worden uitgesproken. Daarvoor moet de schwa (de ‘stomme’ of ‘doffe’ *e*) geleerd worden. De schwa zorgde voor enige hilariteit onder studenten, omdat het zo grappig klinkt. ‘Ik heb veel men-

THE PROSODY PYRAMID

Prosodiepiramide (Gilbert, 2008). Judy Gilbert is docentenopleider en auteur van boeken over lesgeven in Engelse uitspraak. Ze benadrukt dat ‘taal meer is dan woorden bij elkaar zetten’. Ze ontwierp de prosodiepiramide om inzicht te geven in de manier waarop zinnen worden uitgesproken in het Engels

sen erover verteld in de kroeg’, vertelde een student die de schwa naast grappig ook heel nuttig om te leren vond. Ze legt uit wat de schwa is. ‘Het klinkt eigenlijk als niks: je gebruikt deze klank wanneer er geen klemtoon is. Daarom zeg je in het Engels *Londen*, terwijl je het schrijft als *London*. Op de tweede ‘o’ ligt namelijk geen klemtoon, dus die schwa je een beetje weg.’ Een goede combinatie van de juiste klemtonen en de schwa zorgt dus voor een goed ritme. In het woord *terrorism* bijvoorbeeld, ligt de klemtoon op de ‘e’, dat is de piek. De ‘o’ is een schwa. Door van de ‘o’ een goed dal te maken, kan de ‘e’ extra pieken.

Effect

‘Het klinkt wel heel overdreven’, waren de eerste reacties tijdens het oefenen. Maar toen studenten de opnames die ze van zichzelf maakten beluisterden,

vonden ze het juist natuurlijk klinken. Ze volgden acht weken lang iedere week een les met uitleg, oefening en feedback. Ze oefenden thuis en maakten geluidsopnamen, zodat de docent en zichzelf de voortgang konden monitoren. ‘Ik kon zelf het verschil al vrij snel horen’, zegt een student na afloop van de lessenserie. Uit gesprekken met studenten drie jaar na het volgen van de lessenserie bleek dat ze veel hebben onthouden van wat ze hebben geleerd en zich nog steeds bewuster zijn van hun eigen uitspraak en de uitspraak van anderen.

Met name studenten met een hoge motivatie en veel zelfvertrouwen boeken veel resultaat bij het verbeteren van uitspraak. Echter, onderzoeken waaruit blijkt dat prosodie het meest effectief is als het gaat het verbeteren van de uitspraak, richten zich op taalleerders op allerlei niveaus. In hoeverre de uitspraak

verbeterd kan worden, hangt vooral af van de klanken die geleerd worden en hoe hiermee geoefend wordt (Derwing & Munro, 2005). Het gaat vooral om de kwaliteit van de lessen en in mindere mate om het type doelgroep (Bongaerts, Mennen & Van der Silk, 2000).

Een NHL Stenden-student vat het proces als volgt samen: ‘Als je je uitspraak wilt verbeteren, moet je veel oefenen, maar dan moet je eerst wel weten hoe dat moet.’ Dat geldt voor iedereen die Engels leert. Eerst noten leren, dan muziek maken. ■

Annemarieke de Wind

LITERATUUR

- Bongaerts, T., Mennen, S., & Silk, F. van der. (2000). Authenticity of pronunciation in naturalistic second language acquisition: The case of very advanced late learners of Dutch as a second language. *Studia Linguistica*, 54, 298–308.
- Burgess, J., & Spencer, S. (2000). Phonology and pronunciation in integrated language teaching and teacher education. *System*, 28(2), 191–215.
- Derwing, T., & Munro, M. (2005). Second language accent and pronunciation teaching: A research-based approach. *TESOL Quarterly*, 39(3), 379–397.
- Gilbert, J. (2008). *Teaching pronunciation using the prosody pyramid*. New York: Cambridge University Press.
- Hahn, L. (2004). Primary stress and intelligibility: Research to motivate the teaching of suprasegmentals. *TESOL Quarterly*, 38(2), 201–223.
- O’Brien, M. (2004). Pronunciation matters. *Die Unterrichtspraxis/Teaching German*, 37(1), 1–9.